

tema. Ell mateix, amb veu una mica tremolosa i castellà no pas gaire intel·ligible, em diu:

—No sé on vaig llegir una vegada, que quan l'home s'apropa a la mort, reviu amb més intensitat en la seva imaginació els fets corresponents a la infantesa... Potser perquè en fer-nos vells tornem a ésser una mica infants... Potser perquè la mort i la infantesa tenen algun punt de contacte.

Jo em recordo prou bé de la nostra vella casa de Tsarkoie Seló, a trenta quilòmetres de Sant Petersburg, la meva ciutat, no pas gaire lluny de la residència dels Tsars.

Els meus pares pertanyien a l'antiga noblesa russa. Eren gent vinguda a menys, emperò conservaven bona part del relleu social que els acreditava entremig de l'aristocràcia del meu país. Tenien encara algunes propietats, entre elles aquesta que li dic de Tsarskoie Seló, quina casa pairal recordo molt més bé que no pas la nostra residència de Sant Petersburg. A Tsarskoie Seló vivíem molt bé. Tothom estava content. No recordo haver assistit mai a cap discussió.

—Si tan contents i feliços vivien, com us expliqueu els orígens de la Revolució?

—Un moment! Això ja és una altra cosa. Jo ara li donava la visió poètica—i, per tant, idealitzada—de la nostra enyoradíssima casa, amb els meus pares, els germans i germanes, els avis i una tia vella, mig cega, que s'anomenava Maria, en homenatge a la Gran Duquessa Maria, filla del Tsar Alexandre II... Jo, en parlar d'aquella felicitat nostra, no tenia pas intenció de generalitzar. És evident que la meva pàtria es trobava endarrerida en molts aspectes, en relació amb diferents països d'Europa: França, Alemanya o bé Anglaterra, per exemple. Però en aquest mateix cas es trobaven també altres nacions, que han anat evolucionant sense haver de caure en un cas de criminilitat tan desmesurada com el de la meva pàtria... Jo sempre he condemnat tota forma de violència.

A més, tingui en compte que s'ha exagerat molt en parlar i, sobretot, escriure entorn de Rússia. Pensi que abans de finir el segle XIX—jo era llavors molt jove—potser més de dos milions de pagesos russos, que treballaven terres misèrrimes, foren situats a les noves explotacions agrícoles iniciades a les immediacions del ferrocarril transiberià. El ministre Stolpyn—en temps de Nicolau II—transformà molts obrers del camp en petits propietaris independents...

—Ara que anomeneu el Tsar Nicolau II, poríeu parlar-me un xic d'ell? Fou, certament, responsable de la desfeta?

—Si el coneixia, em diu? Érem amics! Pensi que jo vaig ésser oficial d'un dels regiments de la Guàrdia Imperial, concretament del Preobajenski, on ell havia servit com alferes d'infanteria. El Tsar Nicolau II fou, a més, el padrí del meu fill. Era un home una mica tímid, això sens dubte, emperò molt correcte. Aquesta timidesa li provenia—penso jo—del fet d'haver estat educat d'una manera totalment mancada de contactes exteriors. Es tractava d'un esperit sensible, interessat per

la naturalesa, la música, la història, l'arqueologia... No tenia gaire caràcter, potser per raó d'aquella educació tancadíssima. Recordi, de totes maneres, que el seu avi, el Tsar Alexandre II, morí assassinat, que els atemptats s'havien produït molt sovint a Rússia, que el seu pare—home d'una energia extraordinària—també n'havia sofert algun... En fi, suposo que l'actitud del meu amic el Tsar Nicolau II era una mica justificada.

—Quina educació havia rebut el Tsar?

—Eminentment militar, com tots els emperadors russos. Un dels seus preceptors fou el general Danilovich, director de les escoles militars de Sant Petersburg, on vaig estudiar jo. Passà pels regiments de la Guàrdia Imperial: Infanteria, Cavalleria i Artilleria. De totes maneres, també havia estudiat Dret Internacional. Era un home d'idees més aviat liberals. L'etiqueta de la vida oficial el cansava molt. Posseïa una gran religiositat...

—En aquest aspecte el deuria superar de llarg la Tsarina...

—Sí, és clar. L'emperatriu Alexandra va ésser un cas de fanatisme religiós. En fi, tothom és com és. No li sembla?

—Això sens dubte. Heu dit abans que us repugnava i us continua repugnant la idea de qualsevol principi de violència. Com ens expliqueu, doncs, que us féssiu militar?

—En principi pesaven una sèrie d'antecedents de tipus familiar. Ara no es miren pas aquestes coses, emperò llavors ens queien al damunt amb una consistència axiomàtica, definitiva. Jo no sabia com explicar-li... A Rússia, la meva enyorada pàtria, les famílies d'una certa posició tenien dret a fer ingressar els seus fills en uns centres de formació una mica privilegiats, superiors fins i tot a la universitat, que teòricament estava a l'abast de tothom. Aquests centres especials eren el Liceu Imperial, on es formaven els futurs diplomàtics, l'Escola Imperial de Dret, per a juristes i alts funcionaris i el Liceu Nicolau. Els dos primers funcionaven a Sant Petersburg. El tercer, a Moscú. A un nivell potser una mica més elevat encara, es trobaven les Escoles Militars de Sant Petersburg, on jo vaig ingressar després d'haver tingut la sort de pertànyer al Cos de Patges de Sa Majestat, que m'obrí de bat a bat les portes de l'exèrcit imperial.

Les famílies eren força nombroses... La gent en tenia molts de fills llavors... A casa meva l'únic que seguí la carrera de les armes, vaig ésser jo, a fi i efecte de continuar la tradició familiar, car el meu pare i el meu avi també foren militars, adscrits als regiments de la Guàrdia Imperial.

Les meves germanes, en canvi, dugueren una existència molt casolana. Els seus estudis es reduïren gairebé a la música i els idiomes. A la cort Imperial russa l'idioma emprat era el francès, mentre en els contactes internacionals, en canvi, l'anglès era la llengua habitual.

A casa meva fèiem una vida molt familiar... Allà la convivència era motiu obligat pel clima. Les vetlles vora la gran llar de foc, les tertúlies inacabables, les sessions de música, el teatre familiar... I el fons musical del vent, sobretot el vent, la cantúria dels arbres